

Notes sobre l'època reusenca de Joan Puig i Ferrer

Hi ha un capítol de *Camins de França* que ha estat reproduït en part o, si més no, esmentat, en força llocs, perquè hom l'ha considerat com el testimoni més precís sobre els inicis literaris de Joan Puig i Ferrer. Com tothom sap, una part enorme de l'obra del gran escriptor de la Selva del Camp és de base autobiogràfica, i sobretot els *Camins de França*. Però Puig i Ferrer conreà la literatura imaginativa, i, doncs, cal comprovar estrictament i manejar escrupolosament tota dada que una lectura no crítica podia dur a conclusions errònies sobre els primers temps de l'autor.

Al capítol *L'encontre amb l'Aladern*, Puig i Ferrer explica com un bon dia adquirí, en un quiosc de Reus, el primer número de la revista "Reus Tranquil": *El vaig comprar i llegir àvidament. Era un periòdic petit, insignificant, però que a mi aleshores em semblà una gran cosa. A la tarda, a casa, en lloc d'estudiar vaig fer uns versos destinats a "Reus Tranquil". L'endemà jo mateix vaig portar-los a la redacció, que era en una botigueta de llibreria del carrer de Jesús. Vaig donar el sobrecarta clos a la primera persona que vaig trobar a la llibreria i vaig fugir corrents, avergonyit. La setmana següent "Reus Tranquil" publicava els meus versos i, a la secció de correspondència, una nota dient: "A Joanet de la Selva —amb aquest pseudònim havia signat els versos— que fes el favor de passar per la redacció (1). Això ho escriví Puig i Ferrer el 1926, en què començà a publicar els *Camins de França* a la "Revista de Catalunya". Cinc anys abans, el 1921, havia publicat un article en un volum d'homenatge pòstum a Josep Aladern (2) en el qual referia la mateixa història amb variacions insignificants. Aquesta versió és la que em-*

pra bàsicament Plàcid Vidal, germà de Josep Aladern, a les seves memòries literàries (3) quan parla de l'amistat del nostre escriptor amb el seu germà i amb ell mateix.

En realitat, les coses no van anar ben bé així. Si hem de creure el que diu Puig i Ferrer, la seva coneixença amb Josep Aladern es devia produir un dia qualsevol de la segona quinzena de novembre del 1897. Efectivament, Joan Puig i Ferrer havia tramès uns versos a aquella revista de Reus que duia com a subtítol *Periòdic humorístich, satírich, literari é ilustrat*. Aquest periòdic havia publicat el primer número el 30 d'octubre del 1897. El segon, del 13 de novembre, publicà una nota a la secció de "Correspondència" que diu, exactament: *J. Puig, va molt bé, gracias, y envihi sovint*. I al tercer número, que fou el darrer, inserí el poema que duia com a títol *Debut*, signat *Joan Puig*, i sense data; aquest número aparegué el 27 de novembre. La col·lecció de *Reus Tranquil* és consultable a l'Arxiu Municipal de Reus; certament, en aquell poema, Puig i Ferrer manifesta un entusiasme juvenívol vers la nova publicació:

Jo't saludo, "Reus Tranquil"

y ab la ma t'entrego'l cor.

Jo vull ser d'entre altres mil,

encare que'l més humil,

segur i ferm redactor.

Plàcid Vidal, que era germà de l'editor del periòdic, i que anava a la llibreria del carrer de Jesús número 31, remarca les intencions de Puig i Ferrer d'esvenir redactor *ferm i segur* de la publicació, i anota, així ma-

teix, com hagué de plegar des del tercer número. I no deixa de sorprendre que, coneixedor com era de la revista, no s'adonés que Puig i Ferrerter no publicà el seu poema al número 2, com diu a l'article recordatori de Josep Aladern, sinó al tercer; que la nota de la secció de correspondència no havia estat redactada precisament tal com l'autor diu en dues ocasions almenys; i que la signatura no era pas un pseudònim, sinó el nom veritable, com és de veure en els versos que clouen el poema:

*I... Sr. Tranquil, salut,
si tranquil salut atmet;
com que avuy es lo debut
poso punt y quedo mut,
fins à reveure.*

Joanet
JOAN PUIG

Aquests versos, tanmateix, i a desgrat d'una opinió que el mateix Puig i Ferrerter contribuï a formar, no són pas els primers que publicà. Quan Puig i Ferrerter escriví els versos per al *Reus Tranquil* li mancaven tres mesos per a complir els setze anys. Però la vocació diguem-ne poètica ja se li havia desvetllat abans (4). I els primers versos que publicà, a parer meu, són els que aparegueren a *La Barretina*, de Barcelona, sota els títols *Qui és lo pajès* (22 de novembre de 1895), *A Cuba!* (7 de febrer del 1896), *Primavera* (24 d'abril de 1896) i *Quanta pega!* (11 de desembre de 1896). Els tres primers són signats amb les inicials *J. P. y F.*; el darrer és signat "*Un selvatà*". Quan publicà el primer poema, Joan Puig i Ferrerter encara no havia fet els catorze anys.

Tinc motius per creure que, amb tot, el contacte amb Josep Aladern no tingué com a motiu únic el fet de la trama del poema esmentat a *Reus Tranquil*. El mateix Puig i Ferrerter diu, al capítol esmentat de *Camins de França*, que tenia una llibreta plena de versos —que devia haver escrit des del 1895— i la donà a Josep Aladern: *Dels meus versos, que ell guardà una pila de temps, sia dels vells de la llibreta o dels nous que jo anava component tot aplicant-me a seguir les seves lliçons, trià els que li semblaren millors i va publicar-los al diari catalanista de Reus Lo Sometent, del qual ell era director. L'Aladern va voler que aquests versos apareguessin signats amb el meu nom i datats a la Selva. Un oncle meu advocat, home més aviat esquerp i d'una religiositat tocant al fanatisme, s'entusiasmà amb una lletreta, imitació de les clàssiques letrillas castellanes, i de la qual va dir que anunciava un veritable poeta* (5). Allò que és cert és que el primer poema de Puig i Ferrerter al *Sometent* de Reus aparegué el 18 de novembre del 1897, és a dir, nou dies abans de sortir el tercer número de *Reus Tranquil* i només cinc després d'haver aparegut la nota citada d'aquella publicació. Aquest poema era titolat *Rialla preuhada* i, datat a la Selva el 12 de novembre, aparegué al diari el dia 18. Tot seguit, sortí *En lo camp* el 24 de novembre (datat a la Selva el 15); *La roseta (a las noyas)*, el 3 de desembre del 1897 (datat a la Selva el 12 de novembre); *Anyoransa*, el 15 de desembre (datat a la Selva el dia 11); i la *Lletreta* el 31 de desembre, sense data de composició. Totes les poesies són signades "Joan Puig" tret de la darrera, on signa "Joanet Puig". Ignoro quina devia ésser la influència exercida per aquell oncle que l'autor mateix esmenta en termes escassament elogiosos; però estic convençut que la fa-

mosa *Lletreta* fou la darrera producció poètica que Puig i Ferrerter publicà al diari reusenc; almenys no n'hi he trobat cap altra de posterior. L'oncle esquerp i fanàtic devia ésser el senyor Simfonià Sardà i Ferraté, procurador dels Tribunals, de Reus, que era parent de la mare de Joan Puig i Ferrerter i que tenia uns cinquanta anys a la fi del segle.

Després d'això, el nostre autor continuà publicant poemes. No he pogut veure els que sortiren a *La Nova Catalunya*, a l'època en què Josep Aladern l'edità a Reus, entre els quals n'hi ha d'haver un que canta la Natura, i un altre que, segons Plàcid Vidal "feia referència a la tragèdia que havia de sostenir un fill de trist origen en la seva lluita amb el món "per la infàmia d'un home" (6). Es tracta, en realitat, del primer poema autobiogràfic de Puig i Ferrerter, en el qual és explicada la tragèdia del seu origen de fill natural mai no reconegut pel seu pare. El mateix Vidal es fa ressò de com aquell poema impressionà l'auditori i valgué a Puig i Ferrerter l'amistat amb Eugeni Fornells. A *Lo Ventall* i durant el 1898, aparegueren els poemes *Montanyesa* (n.º 13, 22 d'octubre) i *Melangia* (n.º 16, 12 de novembre). A *Lo Lliuri*, successor de l'anterior, publicà *El maig* (n.º 17, 19 de novembre de 1898). Més tard, i havent aparegut diversos altres poemes seus en revistes de Barcelona, (7), repregué la col·laboració a les publicacions reusenques el 1901 (8), mentre treballava ja a Barcelona. L'any següent marxà a França i, fet i fet, començà realment la seva carrera literària.

L'experiència reusenca fou decisiva en l'obra de Puig i Ferrerter. Tothom qui ha historiat la literatura reusenca del segle XIX ha fet referència a la colla de l'Aladern, dins la qual es formà l'escriptor selvatà. Però totes les referències han estat basades, fins ara (9), en els relats autobiogràfics i lite-

raris del mateix autor, i en els d'amics seus que els seguiren incondicionalment. I els primers vint anys de Joan Puig i Ferrerter, transcorreguts en bona part als cercles literaris de Reus, són decisius en l'evolució posterior de la seva personalitat, tant o més interessant que la seva obra literària. Espero aprofundir-ne l'estudi en la biografia que preparo. Altrament, és encara per fer una història de la colla de Josep Aladern, que aglutinà els intel·lectuals més conspicus de Reus a la darrerria del segle passat.

XAVIER FORT I BUFILL

(1) Joan Puig i Ferrerter. *Camins de França*. Badalona, Proa, 1934, pp. 65-69.

(2) Joan Puig i Ferrerter. *Com vàrem conèixer l'Aladern*, a «Homenatge a la memòria d'en Cosme Vidal (Josep Aladern)». Barcelona, 1921, p. 51.

(3) Plàcid Vidal. *L'assaig de la vida*. Barcelona, L'Estel, 1934, pp. 61-62.

(4) Puig i Ferrerter, *Camins*, 50 seq.

(5) *Id. ibid.* 68.

(6) Vidal, *L'assaig*, 66.

(7) A *Juventut*, número antecedent (gener-febrer del 1900), que reproduí les col·laboracions de la *Setmana Catalarista* (1900), hi ha el poema *Amunt sempre*; al n.º 46, del 27 de desembre del mateix any, *El plor de las vinyas*; a *Catalònia*, segona època, n.º 11 del 17 de març del 1900, publicà *Del single al pla; del llop a l'home*; a *Catalunya Artística* aparegueren *A una malalta* (n.º 24, 22 de novembre del 1900), *Cuadret* (n.º 30, 3 de gener del 1901), *Sor Maria* (n.º 41, 21 de març del 1901), *El barquer* (n.º 91, 13 de març del 1902) i *Elegia* (n.º 94, 3 d'abril del 1902).

(8) A la *Revista del Centre de Lectura* inserí un conte: *La cambra del retrato*, que deu ésser una de les primeres publicacions en prosa (n.º 3, 1 d'abril del 1901); un poema sense títol (n.º 23, 1 de febrer del 1902); *Els goigs reals*, poema (n.º 24, 15 de febrer del 1902) i *El demà*, poema (n.º 27, 1 d'abril del 1902).

(9) Joaquim Santasusagna, a *Reus i els reusencs en el Renaixement de Catalunya fins al 1900* (Reus, 1949), en parlar de Josep Aladern i la seva colla (pp. 368 i seq.) es fa ressò de tot el que he dit, però no incorre en les inexactituds referents als inicis literaris de Puig i Ferrerter.